

ת"פ 22601/12/14 - מדינת ישראל נגד דניאל מעוז

בית משפט השלום בירושלים

ת"פ 22601-12-14 מדינת ישראל נ' מעוז(עציר)
תיק חיצוני:

בפני המאשימה	כבוד השופט אוהד גורדון
נגד הנאשם	מדינת ישראל על-ידי פרקליטות מחוז ירושלים - עו"ד א' פילזר
	דניאל מעוז על-ידי עוה"ד ע' אשכנזי ומ' רובינשטיין מטעם הסנגוריה הציבורית

החלטה

היש לאפשר לאחיו של הנאשם, מר ניר מעוז, להגיש לבית המשפט "הצהרת נפגע" בהתאם לחוק זכויות נפגעי עבירה, תשס"א-2001 (להלן: "חוק נפגעי עבירה")?

רקע ותמצית המחלוקת

- הנאשם הורשע לפי הודאתו בעבירה של בידוי ראיות, לפי סעיף 238 לחוק העונשין, התשל"ז-1977. בתמצית, דובר במקרה בו הביא לבידוי ראיה במטרה להשפיע על הליך פלילי שהתנהל נגדו, בו הואשם ברצח הוריו. הראיה הייתה מכתב שנחזה להכיל את גרסתו של "עד ראיה" שהצביע על אחר, הוא אחיו של הנאשם מר ניר מעוז (להלן: "ניר"), כעל מי שביצע את הרצח. בדרך זו ביקש הנאשם להביא לזיכויו מן העבירה. לצורך זה הסתייע במר רוני בן ארבון (להלן "בן ארבון") ששהה עם הנאשם במאסר, השתחרר ואז הדפיס את המכתב והעבירו לפרקליטות מחוז ירושלים, למשרדו של עורך-דין שייצג את הנאשם בהליך הרצח ולבית המשפט המחוזי בו נדון ההליך. פירוט נוסף מצוי בכתב האישום המתוקן בו הודה הנאשם. טרם הטיעון לעונש, ביקשה המאשימה שהות על מנת לאפשר לה להגיש "הצהרת נפגע" מטעמו של מר ניר מעוז (להלן "ניר"). ההגנה התנגדה בטענה שניר אינו נפגע העבירה. זו המחלוקת בה תעסוק החלטה זו.
- המחלוקת שבין הצדדים נוגעת להגדרת "נפגע עבירה" בסעיף 2 לחוק נפגעי עבירה, שזו לשונה: "נפגע עבירה" - מי שנפגע במישרין מעבירה, וכן בן משפחה של מי שהעבירה גרמה למותו, למעט החשוד, הנאשם או הנידון". הצדדים חלוקים בשאלה האם ניר נכנס לגדרי הגדרה זו, שאז מקנה לו החוק מספר זכויות, לרבות את הזכות שעוגנה בסעיף 18 להגיש "הצהרת נפגע".
- המאשימה טענה כי התשובה לשאלה זו היא בחיוב. בטיעוניה הודגשה הזכות החוקתית לכבוד, ונטען כי זכותו זו של ניר ושמם הטוב נפגעו מביצוע העבירה ומפרסום הראיה הבדויה, וכי גם לתחושתו האישית הוא

עמוד 1

נפגע. עוד נטען כי בעניינו של בן ארבון, שהועמד לדין בנפרד, הגיש ניר הצהרת נפגע ואף נפסק פיצוי לזכותו.

4. ההגנה, מנגד, טענה כי ניר לא נפגע במישרין מן העבירה, כי אין בסיס משפטי להכיר בו כ"נפגע עבירה" לפי חוק נפגעי עבירה וכי הכרה שכזו תהווה הרחבה מופרזת של גדרי המונח ועלולה להביא להרחבות נוספות בעתיד. נטען גם כי ניר מנהל הליך אזרחי כנגד עורך דין שייצג את הנאשם במסגרת הליך הרצח ובמסגרת זו תובע פיצוי בגין הפגיעה בשמו הטוב. לבסוף נטען כי עמדת המדינה נובעת מייחודו של ההליך ולא משקילה עניינית.

דין

5. השאלה שלפניי מתמקדת בפרשנות הגדרת "נפגע עבירה" המצוטטת לעיל, ובפרט במינוח "שנפגע במישרין מעבירה".

6. כידוע, פרשנותו של הסדר חוקי נעשית תוך אפיון הפירושים האפשריים הסבירים מבחינת לשון ההסדר, ובד-בבד מגשימים את תכליתו של החוק. התכלית עשויה להילמד משלל מקורות ובהם נוסח ההסדר, מיקומו בחוק והשתלבותו בהוראות דומות, והיא כוללת יסוד סובייקטיבי שעניינו בכוונת המחוקק, לצד יסוד אובייקטיבי המושתת על ההנחה כי דבר החקיקה מבקש לקדם את הערכים ועקרונות היסוד שבבסיס שיטת המשפט. על הפרשן לבחור את הפירוש הלשוני האפשרי המגשים את התכלית בצורה המיטבית, ואם קיים רק פירוש סביר אחד אשר מגשימה יש לבחור בו (למשל דנ"פ 10987/07 **כהן נ' מדינת ישראל**, פס' 10 לפסק דינה של הנשיאה ביניש (2.3.09) והמקורות המובאים שם).

7. ברוח זו, מובילה אותי בחינת ההגדרה של "נפגע עבירה" בחוק נפגעי עבירה למסקנות הבאות:

ההגדרה שבחוק תחומה, ואינה חלה באופן "אוטומטי" על כל מי שנפגע מעבירה אלא רק על נפגעים ישירים

8. ביצועה של עבירה בפלילים עלול ליצור מספר מעגלי פגיעה, ישירים ומשניים, ולפגוע בגורמים שונים בדרגות ובדרכים שונות. החוק לא ביקש לחול על כל מעגלי הפגיעה, וצמצם את תחולתו רק למעגל הישיר אשר כולל את מי שנפגעו פגיעה ישירה מביצוע העבירה.

9. הדבר עולה מן השימוש שנעשה בהגדרה שבסעיף 2 לחוק נפגעי עבירה במונח "במישרין". הדבר עולה גם מהוספתם להגדרה של בני משפחה של קורבן עבירת המתה להגדרת "נפגע עבירה", אשר מלמדת על כך שלמרות הנזק המשמעותי שנגרם להם כתוצאה מהמתת בן-משפחתם הם אינם נחשבים לנפגעים "במישרין", וכדי להקנות להם את הזכויות שמציע החוק נדרש לכלול אותם במפורש בהגדרה האמורה (ראו לעניין זה דנ"פ 5625/16 **קארין נ' בוקובזה**, פס' 12 לפסק דינה של השופטת ברק-ארז).

10. על תחולתה התחומה של ההגדרה לפי חוק נפגעי עבירה ניתן ללמוד גם מן הפסיקה אשר דנה בהסדר מקביל, של פסיקת פיצוי לאדם שניזוק מעבירה, לפי סעיף 77 לחוק העונשין. זו הבהירה "כי סעיף 77 אינו מצמצם עצמו לקרבן העבירה הישיר בלבד, או לנפגע עבירה כהגדרתו בחוק זכויות נפגעי עבירה" (תפ"ח (ת"א) 32777-09-10 **מדינת ישראל נ' קראעין** (29.4.12)). ראו גם עניין **קארין** הנזכר לעיל וכן ע"פ 2196/10 **אגבריה ואח' נ' מדינת ישראל** (8.3.12)). מכאן, שבעוד שניתן לפסוק פיצוי למי שאינו נפגע "ישיר", הזכויות לפי חוק נפגעי עבירה מוענקות רק לנפגע מסוג זה.

11. טעם נוסף לתחימת היקף הנפגעים שיכללו בגדרי החוק עניינו בחשש לפגיעה בזכויות נאשמים. בסעיף

המטרה של חוק נפגעי עבירה הובהר כי הוא נועד "לקבוע את זכויותיו של נפגע עבירה ולהגן על כבודו כאדם, בלי לפגוע בזכויותיהם על פי דין של חשודים, נאשמים ונידונים" (סעיף 1 לחוק). בהקשר דנן יש לזכור כי הזכויות המוקנות לנפגעים עשויות להשפיע גם על נאשמים, ובפרט "הצהרת נפגע" אשר פעמים רבות מפרטת נזקים שעלולים להיזקק לחובתו של הנאשם בגזירת הדין.

12. לבסוף, לתחמת היקף הנפגעים שיזכו בזכויות יש גם טעם מעשי: בבג"ץ 5699/07 **פלונית והתנועה לאיכות השלטון נ' היועץ המשפטי לממשלה** (26.2.08) הובהר כי חוק נפגעי עבירה ביקש, מלכתחילה, להגשים רעיון לפיו "הגינות בהליך משפטי איננה רק הגינות כלפי הנאשם, היא גם זו כלפי המתלונן-הקורבן". בפועל, בשל שיקולי תקציב ואחרים, לא סופק מענה אופטימלי לכל זכויות הנפגעים. החוק, כך שם, משקף "פשרה ניכרת בין התכלית בשמה נהגה מלכתחילה לבין אילוצים תקציביים וארגוניים, אשר צמצמו את יריעתו [...] התוצאה היא, כי החוק אינו מספק הגנה לכלל האינטרסים של נפגעי עבירה בשלבי השונים של ההליך הפלילי, ולכך יש לתת את הדעת בעת ההתחקות אחר פירושו" (פס' 25 לפסק הדין). דברים דומים נאמרו בהצעת החוק שהובילו לחקיקת חוק נפגעי עבירה (הצעת חוק זכויות נפגעי עבירות בהליך הפלילי, התשס"א-2001, ה"ח 505 2978, בעמ' 506 - להלן "הצעת החוק").

13. כל אלה ממקדים את היקף הנפגעים בהם עוסק החוק לנפגעים ישירים בלבד. אך כיצד יאופיין מעגל הנפגעים הישירים? בכך נעסוק עתה.

מיהו הנפגע "בישירין"?

14. המשימה פשוטה יחסית כאשר העבירה היא מן הסוג שנועד לגונן על הפרט, וכאשר העברין ביצע את העבירה כלפי אדם. כך למשל עבירות האלימות, שנועדו למנוע פגיעה בגוף, עבירות הרכוש או עבירות המרמה והאיומים. תקיפתו של פלוני תהפוך אותו לנפגע העבירה, וכך גם ביצוע עבירת מין בגופו, הונאתו וכיוצא-בזה עבירות שביצוען כוון אל הנפגע תוך מטרה לפגוע בו או מודעות לאפשרות הפגיעה.

באותה רוח, ייתכן טיעון לפיו הערכים המוגנים בידי העבירה שיוחסה לנאשם בכתב האישום תוחמים את היקף הפגיעה ה"ישירה". לפי טיעון זה, העבירות בפלילים נועדו למנוע פגיעה בערכים מסוימים, ביצוען משמעו פגיעה באותם ערכים ולכן יחשבו לנפגעים "ישירים" רק מי שהפגיעה בהם נגזרת מן הפגיעה בערך המוגן.

15. דומה כי גישות אלה הן הבסיס לעמדת ההגנה שהוצגה בפניי. בהקשר בו אנו עוסקים, עבירת בידוי הראיות נועדה לגונן על תקינות וטוהר ההליך המשפטי ועל השאיפה לעשיית צדק, שעלולה להיפגע אם תוצגנה ראיות כוזבות. אופי זה של העבירה נגזר גם ממיקומה בסימן א' לפרק ט' לחוק העונשין, סימן העוסק ב"שיבוש עשיית משפט" ופרק העוסק ב"פגיעות בסדרי השלטון והמשפט". לפי גישה זו, הפגיעה של מעשי הנאשם היא במנגנוני השיפוט והשלטון ולא באדם פרטי, שהעבירה כלל לא ביקשה לגונן עליו או כוונה בידי הנאשם כלפיו, ולכן ניר אינו נפגע "ישיר" של העבירה.

16. איני מקבל גישות פרשניות אלה, כבסיס למיצוי היקף "נפגעי העבירה" לפי החוק. להנמקה יש לאפיין את תכלית חוק נפגעי עבירה: כפי שראינו לעיל, החוק מבטא הכרה בכך שאדם, שנפגע מביצוע עבירה, זכאי להגנה ולזכויות. מהלך זה מקנה לנפגע מעמד עצמאי, מכיר בחובותיה של המדינה כלפיו, ובזכויות הצומחות לו עם הפגיעה בו.

בהצעת החוק הובהר כי מדובר בשינוי תפיסתי, המנוגד להתייחסות הקודמת להליך הפלילי אשר התמקדה רק בעברין ובשמירה על זכויותיו. השינוי מבטא "ראיה מחודשת, המביאה בחשבון את מצוקתו וצרכיו (של הנפגע) -

א.ג.), ואת מחויבות המערכת לסייע לו" (הצעת החוק, בעמ' 506 - ציטטה מדו"ח משרד המשפטים מיום 27.1.87). הדבר בא לידי ביטוי גם בהסדרים שעוגנו בחוק ואשר מבקשים לענות לצרכי הנפגע כאדם, ולהמחשה אזכיר את המגבלות שנקבעו על מסירת פרטים אישיים של נפגעי עבירות מסוימות, את זכותו של הנפגע לקבל מידע על שירותי סיוע הניתנים לנפגעים, ואת הזכויות לקבל מידע אודות ההליך הפלילי ותוצאותיו ולהביע עמדה בשלבים שונים של ההליך והענישה.

הדגש הינו, אפוא, על הנפגע כאדם, ועל הפגיעה בו כאירוע המצמיח חובות וזכויות. אמנם, היקף הפגיעות המוכרות צומצם לפגיעות ישירות, אך אין בכך לשנות מן התכלית המהותית שביקש החוק להגשים, ושיקשה לענות למצוקותיו של הנפגע.

17. אפיון זה של התכלית אינו מאפשר לקבל גישה אשר מוציאה מגדרי הגנת החוק אנשים שנפגעו ישירות מעבירה, וזאת משום שסעיף העבירה שבחרה התביעה לייחס לנאשם הוא לא סעיף שנועד לגונן על אותם אנשים, כאשר הערך המוגן שנפגע אינו עוסק בהם או כאשר העברין לא ביצע את מעשיו מתוך התמקדות באותם אנשים ובפגיעה בהם. שימת הדגש על כוונת המחוקק בעיצוב העבירה, על בחירתה של התביעה את סעיפי העבירה שתייחס לנאשם בכתב האישום, או על מחשבותיו של העברין בביצוע המעשים, מחטיאה את האלמנט המהותי ההופך אדם לנפגע - הפגיעה בו.

הגם שפעמים רבות הפגיעה תהווה עבירה מהסוג שנועד לגונן על הפרט, ותנבע ממעשים שכוונו לנפגע, הרי שיתכנו מצבים נוספים בהם ייפגע אדם באופן ישיר מביצועה של עבירה. הדבר עשוי להתרחש, למשל ומבלי למצות את היקף המקרים, כאשר הפגיעה בנפגע היא אמצעי לעברין להשלים את ביצוע העבירה ולהגשים את מטרותיו. כך בעניינו של ניר, כפי שאנמק בהמשך. כך גם בעבירה של הדחה בעדות, שעשויה לפגוע ישירות במודח וזאת גם אם סעיף העבירה עצמו נועד לגונן על ערכים אחרים של תקינות החקירה וההליך השיפוטי ומניעת עיוות דין. דוגמא נוספת היא כאשר אקט שבוצע כדי להגשים עבירה הניב, לצד העבירה עצמה, תוצאה קרובה נוספת של פגיעה באדם, וזאת למרות שהעברין לא כיוון את מעשיו לתוצאה זו. למשל, בידוי ראיה הנוגעת להליך אזרחי עלול לגרום לפגיעה ישירה בצד לאותו הליך וזאת גם אם העברין לא פעל כדי להזיק לאותו אדם.

18. כל אלה לא מאפשרים לקבל את הגישות הפרשניות שנדונו לעיל. הן מונעות את הגשת התכלית, ומחטיאות את השינוי התפיסתי הנדרש עם חקיקת חוק נפגעי עבירה. שינוי, המחייב מבט רחב יותר מבעבר ועיסוק לא רק בעבירה, בעברין ובשיקולי הצדדים להליך הפלילי אלא גם בתוצאות המעשים בפועל ובבני האנוש שעלולים להיפגע מהן. לא ניתן לראות בגישות הפרשניות האמורות משום פרשנות סבירה להגדרת "נפגע עבירה" שבחוק.

על רקע זה סבורני כי בקביעה מיהו נפגע "ישיר" אין להתמקד באופן בלעדי בסעיף העבירה שנבחר, בערכים המוגנים בידי אותה עבירה או בהלך-הרוח של מבצעה. אבהיר כי מדובר בשיקולים רלבנטיים, העשויים לתרום לאפיון היקף הנפגעים הישירים ממעשה עבירה. ועם זאת אין המדובר בשיקולים ממצים לצורך בחינה האם אדם הוא נפגע עבירה "במישרין", ולטעמי הם אף אינם נקודת הפתיחה לבחינה זו.

19. הבחינה תיעשה בראש ובראשונה בשים לב לעולם המציאות. יש לתור אחר תוצאותיה בפועל של העבירה, להבדיל מפגיעתה בערכים מוגנים. במסגרת זו, תיחשבה לפגיעות "במישרין" תוצאות פוגעניות אשר קרובות מבחינה עניינית למעשים או למחדלים שהניבו את העבירה, נובעות מהם וקשורות אליהם בקשר סיבתי-עובדתי ישיר. אם הפגיעה באדם נובעת באופן קרוב וישיר ממעשי הנאשם, הרי שמדובר בנפגע "במישרין"

שיזכה להגנת חוק נפגעי עבירה.

20. לסיכום חלק זה אציין כי אני ער לכך שבת.פ. (חי') 23056-02-15 **פלדמן נ' מדינת ישראל**, בהחלטה מיום 2.8.17, נקבע כי "אם כתב האישום אינו מתאר באופן ברור וחד משמעי פגיעה ישירה באדם פלוני ובנוסף אינו כולל או אינו מייחס לנאשם עבירה שיש בה יסוד של פגיעה באותו אדם פלוני ושבוצעה כלפי אדם פלוני, לא ניתן לראות באותו אדם כ'נפגע עבירה'" (פס' 52). אותה החלטה ניתנה במסגרת הליך שעסק בעבירות "זיוף" רכבים, דחתה בקשה של רוכש אחד הרכבים ה"מזויפים" לראות בו נפגע עבירה, וקבעה שהנפגע הם משרד התחבורה ורשות המיסים.

הקריטריון שאומץ שם דומה לקביעתי במובנים מסוימים, ושונה ממנה במובנים אחרים. ועם זאת, הוא נקבע במצב דברים שונה: צוין שם כי בכתב האישום שנדון שם "חסר מסד עובדתי ומשפטי המצביע על היותו נפגע של אותה עבירה...", וכי הנאשם שם אינו מי שמכר את הרכב "המזויף" למבקש (פס' 54 ו-58, בהתאמה). בנוסף, אין המדובר בהלכה משפטית מחייבת, משניתנה בבית המשפט המחוזי ובדן יחיד. לכן, אין בה לשנות מהחלטתי.

אני ער גם לכך שבעניין **פלדמן** טענה המאשימה כי אין מדובר בנפגע עבירה. אין בפניי את מלוא העובדות לגבי אותו הליך, ולא אוכל לבחון האם עמדתה שם והעמדה שהציגה בפניי הולמות זו את זו. גם אם אני שהתשובה לכך היא בשלילה, אני סבור כי פערים בעמדת המאשימה הם עילה לשלול מנפגע עבירה את זכויותיו לפי חוק.

יישום: ניר כנפגע עבירה

21. יישום הקביעות לעיל מביאני למסקנה כי יש לראות בניר נפגע עבירה לפי חוק נפגעי עבירה, ולאפשר לו להגיש "הצהרת נפגע".

22. אמנם, כפי שהוסבר לעיל העבירה של בידוי ראיות לא נועדה, מבחינה רעיונית, לגונן על הפרט דווקא, ומתמקדת בהגנה על ההליך המשפטי ושלטון החוק. סביר גם שהנאשם ביצע את המעשים לא מתוך שאיפה לפגוע בניר, אלא כדי לחלץ עצמו מן האישום ברצח הוריו.

ועם זאת, דמותו של ניר עמדה במוקד המזימה שרקח הנאשם, והוא השתמש בה ככלי להגשמת מטרותיו. הנאשם בדה ראיה במסגרתה "מסר" כביכול "עד ראיה", כי ניר ביצע את הרצח. ב"מכתב" נרשם כי ה"עד" מכיר את הנאשם ואת ניר, כי בליל הרצח שמע צעקות וכי בהמשך ראה את ניר (ששמו הודגש בטקסט) יוצא מהבית, נועל את הדלת ונמלט בריצה. זאת, תוך תיאור לבושו והצהרה "בעניין זה אין לטעות! זה היה ניר מעוז בוודאות".

23. הנאשם בחר, אפוא, לצורך תועלתו האישית, לטפול אשם בכזב על אחיו ניר כמי שרצח את הוריו. המכתב הועבר בין היתר לפרקליטות ולבית המשפט, וכפי שנטען בידי התביעה ולא הוכחש בידי ההגנה (שטענה כי המשטרה תרמה לכך) אף פורסם ברבים.

בנסיבות אלה, הפגיעה בניר אינה עניין זר, רחוק או משני למעשי הנאשם. המדובר בתוצר ישיר, קרוב ובלתי נמנע של פעולות הנאשם ושל העבירה שביצע. מששימש ככלי לביצוע העבירה, והפגיעה בו נובעת בקשר סיבתי ישיר ממעשי הנאשם, הפך ניר לנפגע "במישרין" מן העבירה. השאיפה שבבסיס חוק נפגעי עבירה, לגונן על כבוד האדם של הנפגע ולשמור על הוגנות כלפיו, נוגעת גם לניר. משכך, ובהתאם לקביעות המחוקק, ניר זכאי להציג את עמדתו ונזקיו בפני בית המשפט.

24. המאשימה רשאית להגיש, בישיבת הטיעון לעונש, "הצהרת נפגע" מטעמו של ניר. עליה להעביר עותק להגנה טרם הישיבה.

25. המזכירות תשלח החלטה זו לצדדים.

ניתנה היום, ל' שבט תשע"ח, 15 פברואר 2018, בהעדר
הצדדים.